

POSTANOWIENIE

Dnia 1 kwietnia 2025 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Romualda Spyt

w sprawie z odwołania K. S.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w Gdańsku
o rekompensatę,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 1 kwietnia 2025 r.,
skargi kasacyjnej odwołującego się od wyroku Sądu Apelacyjnego w Gdańsku
z dnia 7 lutego 2024 r., sygn. akt III AUa 862/23,

- 1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania,**
- 2. zasądza od K. S. na rzecz Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w Gdańsku kwotę 360 (trzysta sześćdziesiąt) zł tytułem zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego z ustawowymi odsetkami z art. 98 § 1¹ k.p.c.**

UZASADNIENIE

Sąd Apelacyjny w Gdańsku, wyrokiem 7 lutego 2024 r., zmienił wyrok Sądu Okręgowego w Gdańsku z dnia 23 maja 2023 r. i oddalił odwołanie K.S. od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych z dnia 31 marca 2022 r. przyznającej ubezpieczonemu prawo do emerytury od 9 stycznia 2022 r., bez rekompensaty - wobec nieudowodnienia 15 lat pracy w warunkach szczególnych.

W sprawie ustalono, że ubezpieczony od 28 lipca 1980 r. do 30 czerwca 1989 r. (8 lat, 11 miesięcy, 4 dni) wykonywał pracę w warunkach szczególnych w związku z zatrudnieniem w P. od 28 lipca 1980 r. do 30 czerwca 1989 r.

W okresie od 31 października 1993 r. do 17 kwietnia 1994 r. i od 24 sierpnia 1994 r. do 7 kwietnia 1995 r. był zatrudniony za pośrednictwem A. u armatora norweskiego w charakterze elektryka. Składki na ubezpieczenie społeczne zostały odprowadzone do Zakładu Ubezpieczeń Społecznych. W okresie od 17 stycznia 2002 r. do 31 grudnia 2008 r. odwołujący się był zatrudniony w charakterze elektryka w systemie kontraktowym przez O. sp. z o.o. jako członek załogi na statkach morskich w żegludze międzynarodowej.

Ubezpieczony podlegał dobrowolnym ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym w okresach:

- od 1 lutego 2002 r. do 31 marca 2004 r.,
- od 1 czerwca 2004 r. do 30 września 2005 r.,
- od 1 października 2005 r. do 31 stycznia 2006 r.,
- od 1 lutego 2006 r. do 31 grudnia 2008 r.

Od 30 czerwca 1989 r. do 31 grudnia 2008 r. ubezpieczony wykonywał pracę w warunkach szczególnych, z opłaconą składką na ubezpieczenie społeczne w kraju, przez 4 lata, 5 miesięcy, 20 dni.

Łącznie okres pracy w warunkach szczególnych wynosi 13 lat, 4 miesiące i 24 dni.

Sąd Apelacyjny, stwierdził, że ani ustawa z dnia 19 grudnia 2008 r. o emeryturach pomostowych (jednolity tekst: Dz.U. z 2024 r., poz. 1696 ze zm.), ani ustawa z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2024 r., poz. 1631 ze zm.) nie zawiera odrębnej (własnej) definicji pojęcia „pracownik”, w konsekwencji w zakresie uprawnień do emerytury pomostowej i rekompensaty zależnych od okresów pracy w warunkach szczególnych lub w szczególnym charakterze przed 1 stycznia 2009 r. - zachowuje aktualność dotychczasowe orzecznictwo Sądu Najwyższego (por. wyroki z dnia 21 stycznia 2010 r., II UK 162/09, LEX nr 583806; z dnia 12 marca 2010 r., II UK 286/09, LEX nr 602705; z dnia 1 czerwca 2010 r., II UK 5/10, LEX nr 589882; z dnia 8 marca 2003 r., II UK 196/02, OSNP 2004 nr 8, poz. 144; z

dnia 12 lipca 2011 r., II UK 382/10, OSNP 2012 nr 17-18, poz. 221), w tym także stanowisko, że zgłoszenie do dobrowolnego ubezpieczenia nie wykluczało uznania pracowniczego szczególnego zatrudnienia u pracodawcy (zagranicznego armatora), jeżeli było ono wykonywane w szczególnych warunkach przed wejściem w życie ustawy o emeryturach pomostowych. Zaznaczył, że taka ocena dotyczyła stanu faktycznego, w którym weryfikacji podlegały okresy zatrudnienia przed 1 stycznia 2009 r. (czyli przed wejściem w życie ustawy o emeryturach pomostowych).

Dalej Sąd Apelacyjny wywiódł, że ustawodawca przez zawarte w art. 2 pkt 3 ustawy o emeryturach pomostowych odesłanie do art. 6 ust. 1 pkt ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2025 r., poz. 350) przyjął, że pracownikiem jest osoba fizyczna, która jest pracownikiem na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej i podlega obowiązkowo ubezpieczeniu emerytalnemu z tytułu pracy w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze, tj. odrębnym (szczególnym) ubezpieczeniom na podstawie ustawy o emeryturach pomostowych. Takich warunków nie spełnia osoba wykonująca po 31 grudnia 2008 r. pracę poza obszarem Rzeczypospolitej Polskiej, która nie podlega szczególnemu ustawowemu (obowiązkowemu) systemowi ubezpieczenia w Funduszu E., choćby dobrowolnie opłacała składki na powszechne ubezpieczenia społeczne. Okresy pracy wykonywanej w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze po 31 grudnia 2008 r. (po wejściu w życie ustawy o emeryturach pomostowych) - z uwagi na ograniczenie wynikające z brzmienia art. 21 ust. 1 ustawy o emeryturach pomostowych - nie podlegają zaliczeniu przy ustalaniu prawa do rekompensaty.

Sąd Apelacyjny podkreślił, że wymóg okresu pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze ubezpieczonego w spornym okresie powinien odnosić się do okresu faktycznego wykonywania takiej pracy. Żegluga morska jest bowiem immanentnie związana z ruchem statku i jego przemieszczaniem pomiędzy portami, dlatego też Sąd Apelacyjny nie zaliczył okresów pomiędzy wymustrowaniem i ponownym zamustrowaniem (bez względu na przyczynę, np. w dni wolne) do okresów wykonywania pracy w szczególnych warunkach.

Sąd Apelacyjny podkreślił, że w świetle poczynionych ustaleń faktycznych, zliczenie okresów zatrudnienia ubezpieczonego w szczególnych warunkach w latach 1993 - 2008, wedle sporządzonego przez Sąd odwoławczy szczegółowego zestawienia, potwierdza zasadność zarzutu pozwanego, że ubezpieczony nie ma 15 lat pracy w szczególnych warunkach, czyli pracy na statkach żeglugi morskiej (poz. 4 z wykazu A Działu VIII - załącznika do rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze; Dz.U. Nr 8, poz. 43 ze zm.). Oznacza to, że ubezpieczony nie nabył prawa do rekompensaty o której mowa w art. 21 ust. 1 ustawy o emeryturach pomostowych.

W skardze kasacyjnej od powyższego wyroku ubezpieczony zarzucił:

1) naruszenie przepisów postępowania, które miały istotny wpływ na wynik sprawy, tj.:

- art. 382 k.p.c., przez:

a) nierozważenie całości materiału dowodowego zebranego w sprawie i pominięcie jego części, a przez to wyrokowanie nie na podstawie - jak wymaga tego naruszony przepis - materiału zebranego w postępowaniu w pierwszej instancji oraz w postępowaniu apelacyjnym, lecz z pominięciem istotnej części materiału zebranego w sprawie, który został przez Sąd potraktowany wybiórczo, co doprowadziło do orzeczenia wbrew stanowi faktycznemu;

b) dokonanie własnych ustaleń faktycznych „obejmujących okoliczności istotnych niecelowości przywrócenia powoda do pracy na podstawie art. 45 § 2 KP, jednakże bez wskazania i analizy dowodów, które stanowiły podstawę tych ustaleń”;

- art. 327¹ § 1 pkt 1 w związku z art. 391 § 1 k.p.c., przez sporządzenie uzasadnienia wyroku z naruszeniem wymogów proceduralnych w zakresie wszystkich jego obligatoryjnych elementów - niedostateczne wyjaśnienie w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku podstawy faktycznej rozstrzygnięcia oraz niewskazanie dowodów, na których Sąd oparł się, czyniąc ustalenia w zakresie stażu pracy skarżącego;

2) naruszenie przepisów prawa materialnego, tj.:

- art. 21 ust. 1 ustawy o emeryturach pomostowych w związku z art. 32 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych w związku z § 1 i 2 rozporządzenia Rady Ministrów w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze, przez błędną wykładnię zasad obliczania stażu pracy wymaganego do spełnienia warunków przyznania rekompensaty w formie dodatku do kapitału początkowego, z uwagi na uznanie, że okres pracy skarżącego podlegający zaliczeniu „w okresów pracy zgodnie z ww. przepisami stanowi jedynie do okresów faktycznego przebywania na statku przez marynarza”, a przez to naruszenie również art. 32 ust. 1, art. 65 ust. 1 oraz 67 ust. 2 RP, przez nierówne traktowanie pracowników wykonujących zawód marynarza w odniesieniu do innych zawodów.

We wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania wskazano, że zachodzące w przedmiotowej sprawie uchybienia w zakresie stosowania prawa (w szczególności prawa materialnego) mają charakter kwalifikowany i nie podlegają różnym ocenom, przez co pozostają wyraźnie dostrzegalne nie tylko dla prawnika, ale również dla każdego obywatela. Skarżący wskazał na art. 21 ust. 1 ustawy o emeryturach pomostowych, zgodnie z którym rekompensata przysługuje ubezpieczonemu, jeżeli ma okres pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze w rozumieniu przepisów ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, wynoszący co najmniej 15 lat. Podkreślił, że w toku postępowania została dołączona obszerna dokumentacja bezspornie wykazująca, iż ubezpieczony przepracował ponad 15 lat w warunkach szczególnych. Jego zdaniem, należy wziąć pod rozwagę specyfikę pracy marynarza, która obejmuje nie tylko pobyt na statku, ale również nabyte w tym czasie dni wolne związane z tak przyjętym trybem i czasem pracy.

Skarżący powołał się także na występowanie w niniejszej sprawie istotnego zagadnienia prawnego (art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c.):

1. czy marynarzom zatrudnionym na statku do stażu pracy powinien być wliczany cały okres trwania umowy/kontraktu, tj. od momentu podpisania umowy do terminu oznaczonego jako termin końcowy jej trwania i w konsekwencji, czy czas pracy to czas ogólny umowy czy jedynie czas od zamustrowania do wymustrowania

marynarza na statku (zakresu wpisanego w książeczce żeglarskiej), z pominięciem nabytych dni wolnych?

2. czy marynarzom, którzy przed wejściem w życie ustawy o pracy na morzu, wprowadzającej marynarską umowę o pracę, byli zatrudnieni na statku na podstawie umów w rzeczywistości takich samych co do regulowanej nią relacji pracownik - pracodawca, tylko inaczej nazwanych, należy wliczać do stażu pracy okres trwania zawartej umowy?

Odnosnie do przedstawionych pytań skarżący wywiódł, że „Bez wątpienia zatrudnienie w szczególności w oparciu o marynarską umowę o pracę bądź inną umowę spełniającą przesłanki stosunku pracy charakteryzuje pozostawanie w stosunku pracy, tym samym zasadnym staje się zaliczenie tych okresów zatrudnienia, do okresów pracy uprawniających nabycia prawa skarżącego do rekompensaty z tytułu wykonywania pracy w warunkach szczególnych lub szczególnym charakterze. Ponadto z uwagi na powyższe do w/w okresów należy także wliczać okres, w którym skarżący przebywał poza statkiem, tj. w ramach udzielonego urlopu lub zwolnienia lekarskiego, pozostając nadal w stosunku podporządkowania pracodawcy. Stanowisko przeciwne w tym zakresie, doprowadziłoby nie tylko do powstania negatywnych konsekwencji po stronie pracownika, tylko z tego powodu, że korzysta ze swoich podstawowych uprawnień pracowniczych, ale przede wszystkim to istotnej nierówności w odniesieniu do uprawnień pracowniczych pomiędzy marynarzami a innymi pracownikami.”.

Organ rentowy, w odpowiedzi na skargę, wniósł o odmowę przyjęcia skargi kasacyjnej i zasądzenie od skarżącego na swoją rzecz kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu kasacyjnym według norm przepisanych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Stosownie do art. 398⁹ § 1 k.p.c., Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne (pkt 1), istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów (pkt 2), zachodzi nieważność postępowania (pkt 3) lub skarga jest oczywiście uzasadniona (pkt 4).

Na wstępie należy stwierdzić, że argumentacja dotycząca oczywistej zasadności skargi oraz uzasadniająca twierdzenie o występowaniu istotnego zagadnienia prawnego dotyczy tej samej kwestii, a mianowicie możliwości zaliczania do okresu pracy w szczególnych warunkach okresów pomiędzy wymustrowaniem ze statku i ponownym zamustrowaniem. W związku z tym tak ujęte w skardze kasacyjnej przesłanki przedsądu wzajemnie się wykluczają. W orzecznictwie przyjęty jest pogląd, że nie można twierdzić, iż skarga jest oczywiście uzasadniona (co ma miejsce wówczas, gdy stwierdzone naruszenia prawa są widoczne na pierwszy rzut oka, bez pogłębionej analizy prawnej) i że jednocześnie w sprawie występują poważne zagadnienia prawne, które wymagają zaangażowania Sądu Najwyższego w dokonanie pogłębionej interpretacji niejasnych przepisów (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 30 listopada 2012 r., I UK 414/12, LEX nr 1675171). To, co ma świadczyć o oczywistej zasadności skargi, nie może być jednocześnie ujmowane jako podstawa przedsądu z art. 398⁹ § 1 pkt 1 i 2 k.p.c., gdyż jeżeli występuje istotne zagadnienie prawne albo poważny problem świadczący o potrzebie wykładni przepisu, to nie można jednocześnie twierdzić, że z tych samych przyczyn skarga jest oczywiście uzasadniona, jako że twierdzenie o oczywistej zasadności skargi pozostaje wówczas w kolizji z problemami prawnymi warunkującymi pierwszą i drugą podstawę przedsądu (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 18 lipca 2012 r., I UK 118/12, LEX nr 1675225). Zatem nie do pogodzenia z oczywistą zasadnością skargi jest formułowanie w niej zagadnień prawnych, wymagających rozstrzygnięcia przez Sąd Najwyższy, a także wskazywanie na potrzebę wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 14 kwietnia 2011 r., II UK 24/11, LEX nr 1365662).

Należy też zwrócić uwagę, że w kwestii zaliczania okresów pracy w warunkach szczególnych w kontekście przerw w faktycznym wykonywaniu takiej pracy wielokrotnie wypowiadał się Sąd Najwyższy. Mianowicie stwierdził, że nie jest dopuszczalne uwzględnianie do okresów pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze wykonywanej stale i w pełnym wymiarze czasu pracy innych równocześnie wykonywanych prac w ramach dobowej miary czasu pracy,

które nie oddziaływały szkodliwie na organizm pracownika (wyroki Sądu Najwyższego: z 22 lutego 2007 r., I UK 258/06, OSNP 2008 nr 5-6, poz. 81; z 17 września 2007 r., III UK 51/07, OSNP 2008 nr 21-22, poz. 328; z 6 grudnia 2007 r., III UK 62/07, LEX nr 375653; z 6 grudnia 2007 r., III UK 66/07, LEX nr 483283; z 13 listopada 2008 r., II UK 88/08, LEX nr 1001292; z 5 maja 2009 r., I UK 4/09, LEX nr 509022). Praca w szczególnych warunkach to praca wykonywana stale (codziennie) i w pełnym wymiarze czasu pracy (przez 8 godzin dziennie, jeżeli pracownika obowiązuje taki wymiar czasu pracy) w warunkach pozwalających na uznanie jej za jeden z rodzajów pracy wymienionych w wykazie stanowiącym załącznik do rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. (wyroki Sądu Najwyższego z dnia 14 września 2007 r., III UK 27/07, OSNP 2008 nr 21-22, poz. 325; z dnia 19 września 2007 r., III UK 38/07, OSNP 2008 nr 21-22, poz. 329; z dnia 6 grudnia 2007 r., III UK 66/07, LEX nr 483283; z dnia 22 stycznia 2008 r., I UK 210/07, OSNP 2009 nr 5-6, poz. 75 i z dnia 24 marca 2009 r., I PK 194/08, OSNP 2010 nr 23-24, poz. 28). Tak więc oczywiste jest, że okres, w którym skarżący nie wykonywał obowiązków marynarza na statku, nie może być zaliczony do okresu pracy w warunkach szczególnych.

Natomiast w art. 12 ustawy o emeryturach pomostowych wprost wskazano, że przy ustalaniu okresu pracy w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze nie uwzględnia się okresów niewykonywania pracy, za które pracownik otrzymał wynagrodzenie lub świadczenie z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa.

W konsekwencji nie można uznać, że w sprawie występuje istotne zagadnienie (art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c.), skoro Sąd Najwyższy zajął już stanowisko w kwestii prawnej przedstawianej prawne w skardze i wyraził swój pogląd we wcześniejszych orzeczeniach (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 16 stycznia 2003 r., I PK 230/02, OSNP-wkładka 2003 nr 13, poz. 5; z dnia 10 marca 2010 r., II UK 363/09, LEX nr 577467; z dnia 12 marca 2010 r., II UK 400/09, LEX nr 577468; z dnia 19 stycznia 2012 r., I UK 328/11, LEX nr 1215423; z dnia 19 marca 2012 r., II PK 294/11, LEX nr 1214578).

W świetle przedstawionego orzecznictwa Sądu Najwyższego skarga nie jest też oczywiście uzasadniona.

Skarżący nie zdołał zatem wykazać, że zachodzi potrzeba rozpoznania jego skargi przez Sąd Najwyższy, wobec czego z mocy art. 398⁹ k.p.c., należało postanowić jak w sentencji. O kosztach postępowania kasacyjnego orzeczono na podstawie oraz art. 108 § 1 i art. 98 § 1 k.p.c. w związku art. 398²¹ k.p.c. w związku z § 10 ust. 4 pkt 2 w związku z § 9 ust.2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych (jednolity tekst: Dz.U. z 2023 r., poz. 1935 ze zm.)

[SOP]

[az]